

de exil, teamă-mi-e, definitiv, de la Galda, am fost unul dintre cei care am simțit-o. Poate, însă, mi-am spus, nu e totul pierdut, poate că, deși a renunțat să mai pună în scenă spectacole, Rică al nostru ar putea să mai scrie, el, oricum autorul volumului *Spectacolul imaginar*, care cuprindea tot ce-ar fi putut să fie și niciodată nu va fi, cum spunea Lucian Blaga. Oare nu ar putea fi stimulat ca, acolo, la marginea aceea de lume, să scrie despre teatru și despre viață, așa cum, se pare, o mai face din când în când, am constatat din admirabila carte despre Manea a lui Justin Ceuca, apărută la Casa Cărții de Știință, de la Cluj? Pentru mine, orele cu Aureliu Manea, în prezența altui prieten al acestuia până la ultimul său spectacol, Ion Cocora, au fost unele nu numai de emoție, ci și de amintire a unui fel de a face teatru extrem de modern în 1970, și care ar uimi, cred, și astăzi.

Pe scurt, totuși, FNT a avut anul acesta o ediție excelentă, orice ar spune gurile rele.

Marinela ȚEPUȘ

Derizoriul – nouă viziune regizorală?

După trei spectacole ale Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu (***Faust, Viața cu un idiot, Pescărușul***) văzute, la rând, în cadrul Festivalului Național de Teatru, realizate de către trei mari regizori (Silviu Purcărete, Andriy Zholdak, Andrei Șerban), toate pulsând în jurul aceleiași teme: *urâtenia și derizoriul vieții umane*, nu pot să nu mă întreb dacă nu cumva aceasta este noua direcție a teatrului românesc? Experimentând, firesc, după 1989, diverse forme, trecând de la teatrul „cu poveste” la teatrul-dans sau la cel de imagine, întorcându-se apoi la poveste, fiindcă „facem proză”, adesea, fără să știm, și ajungându-se la fenomenul underground, regizorii (de toate vârstele) au vrut, mereu, și, uneori, au și izbutit să se alinieze la tendințele universale. Acum se experimentează, pare-se, urâtul. Pe texte clasice sau moderne. Cel mai bun exemplu îl constituie chiar titlurile amintite mai sus. Să le luăm pe rând.

În *Faust*, după Goethe, în viziunea lui Purcărete, avem de-a face cu un personaj bătrân și libidinos care-și vinde sufletul nu pentru a întineri sau pentru a se bucura de avantajele tinereții, nu pentru a deveni creator, concurând, măcar pentru o clipă, cu Divinitatea, Creatorul suprem, ci pentru a-și putea practica pornirile sexuale perverse (va poseda șapte Margarete cu vârste cuprinse între opt și zece ani) și va descoperi, alături de un Mefisto-avorton, nici bărbat, nici femeie pe deplin, lumile și pornirile cele mai de jos. În ceea ce și-a propus, regizorul nu dă greș: mișcă magistral mase de interpreți, îi mișcă, pe la jumătatea reprezentației, și pe spectatori, purtându-i printr-un purgatoriu voit de mucava, în care totul pare înfricoșător și, de fapt, nimic nu ne înspăimântă, cel mult ne deprimă. Pătrundem, mai degrabă, într-un mare cerc decât pe un tărâm al morții. Vedem lumi urâte, și mai urâte, și mai urâte. Vocile îngerilor și apariția celor șapte Margarete, deși inocente, devin grotești în asemenea context. Spectacolul te cuprinde mai ales la nivel visceral. Există și scene cu adevărat emoționante (mai ales finalul), există și momente de o mare profunzime filosofică – sunt meritele incontestabile ale regizorului, acelea de a ști să se joace cu mulțimile, de a stăpâni perfect psihologia. Mai mult decât altădată, creația lui Silviu Purcărete ne lasă însă un gust amar.

În *Viața cu un idiot* de Viktor Erofeev se merge mai departe, abjecția umană fiind disecată aproape cu bisturiul. Este un text modern despre oameni ai acestui veac – lipsiți și oamenii, lipsit și veacul de orice speranță. Spectacolul lui Zholdak are alura unei emisiuni TV realizate în direct. Din acelea în care se filmează totul, fără pudoare, fără sentimente, producând, eventual, *resentimente*. Două încăperi, ca niște cutii mari, sunt așezate de-a dreapta și de-a stânga scenei. Deasupra camerelor-cutii și în centru sunt așezate ecrane enorme, pe care vom vedea, supradimensionat, ceea ce se întâmplă înăuntru, în spațiul dintre cutii și chiar în culise. Și ceea ce se întâmplă acolo este, cu adevărat, înfricoșător. Doi soți nu se mai iubesc. Se înstrăinează. Se detestă. Se resping. Toate se întâmplă într-o bucătărie minusculă și utilitară primitiv. Nu au parte de un consilier matrimonial. La ce le-ar folosi? Salvarea ar trebui să le vină de la un bolnav mintal pe care bărbatul îl aduce în casă spre a-l „educa” și cu nădejdea că-i va consolida căsnicia. Bolnavul are o calitate: tace! și un defect: plăcerea lui maximă este să facă pe el și să mânjească totul cu excremente (pe el, masa, scaunele, patul, pereții). Acest proces se poate urmări direct în bucătărie și, supradimensionat, filmat excelent din cele mai diferite unghiuri, pe ecrane... Și totul este foarte realist realizat. Atât de realist, încât îți vine să vomți. Povestea e înduioșătoare: femeia, din nevoie de candoare și din lipsă de perspectivă, se îndrăgostește de idiot. Rămâne însărcinată, devine fericită și... idioată. Ucide, însă, vlăstarul din ea... De fapt, ucide întreaga speranță a omenirii. Soțul ei se îndrăgostește și el de idiot. Ea e respinsă de amândoi. Și totul o ia razna. Nici Vova-idiotul, nici îngerul nu mai salvează pe nimeni. Violența personajelor este fără limite. Doar operatorii rămân calmi, detașați față de ceea ce se întâmplă în jur. Niște oameni robotizați ai acestui veac. Calmul lor ne înspăimântă. Este un spectacol agresiv, șocant, devastator. Din nou, sunt silită să spun: în ceea ce și-a propus, regizorul a realizat totul magistral... Dar sunt sigură că toți spectatorii au plecat de la reprezentație măcar deprimați, dacă nu deznădăjduiți.

Pescărușul de Cehov nu merge atât de departe. De astă dată, personajele nu sunt abjecte, ci doar ridicole, superficiale. Niște bieți ratați. Asta știam și de la Cehov. Lipsiți de poezie. Asta aflăm de la Andrei Șerban. Închiși, și ei, definitiv, într-o cutie. Asta știm de la Cehov și ne confirmă Andrei Șerban. Jocul din jurul cutiei nu devine nici salvator și nici nu creează perspective. Plecările Arkadinei și ale suitei ei la oraș sunt false și fără rost. Eroii mor ori pe unde s-ar afla, pentru că sunt lipsiți de orizont. Mor lent și fără sens. Între timp, se mai distrează și ne distrează și pe noi, spectatorii. Intră în contact direct cu noi, amintindu-ne că suntem la fel: niște „vii” morți de-a binelea. Din când în când, ne fac să râdem. Din când în când, ne fac să vărsăm o lacrimă. Nu pentru ei. Pentru noi! Pentru că ni se dezvăluie, fără milă, toată nimicnicia vieții. Suntem pierduți din clipa în care ne naștem. Din marea cutie în care ne aflăm nu putem ieși. Decorul asta și exprimă, în fond. Curios este faptul că noi, spectatorii, rămânem mereu înlăuntru ei, fără vreo șansă de scăpare, în vreme ce personajele cehoviene pot ieși, pot juca în afara pereților săi. Degeaba, însă. Totul este degeaba. Oameni și eroi de poveste sunt lipsiți de perspectivă. Zbaterea lor este caraghioasă...

Niciodată nu am plecat de la teatru atât de amărâtă. Nu pentru că aș fi fost dezamăgită de spectacol, de altfel, realizate impecabil, ci de ceea ce ne spun acestea. De privirea lor sumbră asupra vieții. De absența idealurilor. Dar oare se află chiar atâta urâtenie în noi, cei care am trecut pragul celui de-al XXI-lea veac? Să fie nevoie de un astfel de purgatoriu pentru a ne putea întoarce spre formele clare, calme, ale frumosului, mai puțin spectaculos, dar, cu siguranță, mai optimist... M-au marcat puternic cele trei reprezentații ale teatrului sibian și, sunt sigură, pe toți cei care le-au văzut, dar visez la un spectacol... plictisitor de prea multă frumusețe și speranță.